

КАФЕДРА ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ
ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН
ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

І. Коренева, В. Самілик, А. Кмець

**ОРГАНІЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОЇ
НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:
поради та вимоги до курсових
та кваліфікаційних робіт**

Методичні рекомендації

Суми – 2021

УДК 378.147:001.89]:502/504(079.1)(072)
К 66

Друкується за рішенням вченої ради факультету природничої і фізико-математичної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.
Протокол № 8 від 15 січня 2021 року.

Автори-укладачі:

І. Коренева, В. Самілик, А. Кмець

Рецензенти:

Зінченко В. П., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка;

Спринь О. Б., кандидат біологічних наук, доцент кафедри біології людини та імунології Херсонського державного університету

К 66 Організація студентської науково-дослідної діяльності: вимоги до курсових та кваліфікаційних робіт / Автори-укладачі: І. М. Коренева, В. І. Самілик, А. М. Кмець. – Суми : Видавець Вінніченко М. Д., 2021. - 52 с.

У навчально-методичному посібнику викладено основні вимоги щодо підготовки, виконання, оформлення і захисту курсових та кваліфікаційних робіт відповідно до сучасних тенденцій розвитку педагогічної освіти і науки.

Методичні поради до виконання курсових та кваліфікаційних робіт адресовані студентам, які здобувають вищу педагогічну освіту за предметною спеціальністю 014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини), науково-педагогічним працівникам, які здійснюють керівництво студентською науково-дослідною роботою. Посібник прислужиться також учителям біології та учням закладів загальної середньої освіти для організації навчально-дослідницької роботи та оформлення результатів.

УДК 378.147:001.89]:502/504(079.1)(072)

© І. Коренева, В. Самілик, А. Кмець., 2021

© Вінніченко М. Д., 2021.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. ПІДГОТОВКА ДО НАПИСАННЯ КУРСОВОЇ ТА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБИТ	6
1.1. Загальні положення	6
1.2. Вибір теми	8
1.3. Правила опрацювання літератури	9
1.4. Складання плану курсової та кваліфікаційної роботи	11
1.5. Структура курсової / кваліфікаційної роботи	12
1.6. Дотримання академічної доброчесності	21
1.7. Вимоги до оформлення курсової / кваліфікаційної роботи	24
РОЗДІЛ 2. ЗАХИСТ КУРСОВИХ / КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБИТ	28
2.1. Попередній захист роботи	28
2.2. Порядок захисту курсових та кваліфікаційних робіт	29
2.3. Оцінювання курсової / кваліфікаційної роботи	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	37
ДОДАТКИ	38

ПЕРЕДМОВА

Три шляхи ведуть до знань: шлях наслідування – найлегший, шлях роздумів – найскладніший, шлях дослідження – найцікавіший.

Конфуцій

У системі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів біології важливе місце займає їх участь у науково-дослідній роботі й підготовка на цій основі курсових та кваліфікаційних робіт. Підготовка таких робіт розвиває у студентів творчу активність, ініціативність, аналітичне та критичне мислення; учить систематизувати здобуті знання; орієнтує на залучення до самостійної пошукової та навчально-педагогічної діяльності.

Для поглиблення знань студентів із фахових дисциплін на кафедрі теорії і методики викладання природничих дисциплін організуються наукові гуртки і проблемні групи, на засіданнях яких студенти обговорюють підготовлені наукові реферати, наукові доповіді та інформацію про участь у наукових студентських конференціях.

Підготовка студентів до науково-дослідної роботи розпочинається саме з участі в засіданнях наукових гуртків і проблемних груп та написання наукових рефератів. Потім студенти включаються в дослідження під час проходження польових й педагогічних практик та проведення самостійних спостережень і досліджень. На основі проведених досліджень готуються наукові доповіді, із якими здобувачі вищої освіти виступають на засіданнях гуртків, проблемних груп та наукових студентських конференціях.

Освітня програма підготовки майбутніх учителів біології передбачає виконання трьох курсових робіт (з педагогіки, з фаху (біологічних дисциплін) та з методики викладання біології), можливість виконання кваліфікаційної роботи за освітнім рівнем бакалавр (бакалаврської роботи), а також виконання кваліфікаційної роботи під час навчання за

освітньо-професійною програмою магістра (магістерської роботи). Значення цих робіт полягає в тому, що студент, виконуючи їх, поглиблює свої знання з біологічних наук, з методики викладання, набуває практичних навичок самостійної роботи щодо збору матеріалів у природі, їх опрацювання, визначення, виготовлення колекцій тощо. Крім цього, студент набуває навичок роботи зі спеціальною літературою.

Працюючи над текстом курсової чи кваліфікаційної роботи, здобувач вищої освіти вчиться послідовно й логічно формулювати свої думки, складати таблиці, схеми, графіки, діаграми, аналізувати результати своїх спостережень у природі та в лабораторії, зіставляти й порівнювати одержані власні дані з літературними відомостями, узагальнювати і робити висновки щодо наукового, теоретичного та практичного значення досліджуваних об'єктів та явищ. Під час виконання курсової та кваліфікаційної роботи студент набуває досвіду ведення наукового дослідження.

Самостійні наукові польові та лабораторні дослідження студентів стають основою для написання курсових робіт з фаху (з біології). Проведені дослідження освітнього процесу в школі є базою для підготовки курсової роботи з методики викладання біології. На основі цих курсових робіт готується кваліфікаційна робота студента.

Щоразу, коли студент обирає тему курсової чи кваліфікаційної роботи, у нього виникає ряд запитань: як спланувати дослідження, як збирати матеріал, як провести дослідження, як опрацювати його результати, як писати й оформити курсову роботу.

Успішна підготовка, виконання та захист курсової та кваліфікаційної робіт значною мірою залежить від того, наскільки чітко здобувач вищої освіти уявляє собі основні вимоги до науково-методичного рівня роботи, її новизни й змісту, структури, форми викладення та оформлення матеріалу.

В основу методичних рекомендацій покладено досвід співробітників кафедри теорії і методики викладання природничих дисциплін з організації наукової роботи студентів, керівництва підготовкою курсових і кваліфікаційних робіт та сучасні вимоги до організації науково-дослідної роботи студентів та оформлення її результатів. Основним завданням Методичних порад є надання допомоги студентам у підготовці та захисті курсових та кваліфікаційних робіт.

РОЗДІЛ 1

ПІДГОТОВКА ДО НАПИСАННЯ КУРСОВОЇ ТА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБИТ

1.1. Загальні положення

Non scholae, sed vitae discimus

Курсова робота – це самостійне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується письмово з певного курсу або з окремих його розділів. Метою курсової роботи є закріплення, поглиблення й узагальнення знань, одержаних студентами за час навчання, та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання.

Кваліфікаційна робота – це самостійне індивідуальне завдання навчально-дослідницького, теоретико-прикладного чи проектно-конструкторського характеру, яке виконується здобувачем вищої освіти на завершальному етапі фахової підготовки певного освітнього рівня і є однією з форм виявлення теоретичних і практичних знань, умінь їх застосовувати для виконання конкретних наукових, технічних, економічних, соціальних та виробничих завдань. Різновидом кваліфікаційної роботи є бакалаврська та магістерська роботи.

Бакалаврська робота – це самостійна індивідуальна комплексна кваліфікаційна робота, що має дослідницький характер і свідчить про сформованість у здобувача освітнього ступеня «бакалавр» загальних та спеціальних компетентностей, що дозволяють вирішувати професійні завдання.

Магістерська робота – це самостійна індивідуальна комплексна кваліфікаційна робота з елементами дослідництва та інновацій, яка є підсумком теоретичної і практичної підготовки в рамках нормативної та вибіркової складників освітньо-професійної програми підготовки магістрів, що захищається на завершальному етапі навчання. Вона є органічним складником навчального плану як засіб перевірки всебічної готовності магістранта до власного наукового пошуку. Окрім того, наукова робота є формою контролю набутих студентом магістратури професійних компетентностей, знань, умінь, навичок, необхідних для виконання професійних обов'язків.

Як курсова, так і кваліфікаційна (бакалаврська, магістерська) робота є одним з важливих етапів виконання освітньої програми відповідного рівня (бакалавр чи магістр), що виконуються письмово державною мовою. Вони передбачають застосування набутих компетентностей та сприяють розвитку здатності критично опрацьовувати літературу, статистично обробляти вихідні дані, вміння інтерпретувати отримані результати та прогнозувати закономірності і тенденції, що виявлені в процесі аналізу проблем, вміння обґрунтовувати та реалізовувати шляхи вирішення конкретної наукової проблеми. Курсова та кваліфікаційна роботи мають багато спільних рис, проте належать до студентських науково-дослідних робіт різних рівнів складності (табл. 1.1).

Табл. 1.1

ПОРІВНЯЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ КУРСОВОЇ ТА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБИТ

Курсова робота	Кваліфікаційна робота
Є самостійною роботою студента	
Виконується письмово державною мовою	
Виконується за безпосереднього керівництва наукового керівника (науково-педагогічного працівника кафедри)	
Має науково-практичну цінність, поєднує теоретичне висвітлення питання теми з аналізом практики, засвідчує загальну та освітню культуру здобувачів освіти	
Має творчий характер	
Є обов'язковим компонентом освітньої програми	
Виконується з певного курсу чи розділу (з педагогіки, з методики навчання біології, із зоології, ботаніки, екології тощо)	Є підсумком теоретичної і практичної підготовки здобувача в рамках нормативних складників освітньо-професійної програми підготовки магістрів; є комплексною
Має обсяг 25-30 сторінок	Має обсяг: магістерська робота – 80-100 сторінок; бакалаврська робота – 60-80 сторінок
Опрацьовано не менше 20-30 джерел літератури	Опрацьовано не менше 50-60 джерел літератури

1.2. Вибір теми

Як корабель назвеш, так він і попливе

Вибір студентом теми курсової або кваліфікаційної роботи є першим, дуже відповідальним кроком, від якого залежить правильне складання плану роботи і якість її виконання. Важливо обрати таку тему, яка була б під силу студенту, задовольняла його інтереси, сприяла б його творчій роботі й науковому росту. Найкраще тему студентської наукової роботи пов'язувати з особливостями регіону, що полегшить збирання матеріалу й проведення досліджень.

Орієнтовна тематика курсових та кваліфікаційних робіт заздалегідь розробляється на кафедрі й студенти самі обирають ту чи іншу тему. Здобувачу освіти також надається право запропонувати свою тему дослідження з обґрунтуванням її доцільності. Бажано, щоб курсова робота в майбутньому переходила у кваліфікаційну.

Тематика курсових робіт має тісно пов'язуватися з теорією і практикою предметної спеціальності – 014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини). Для дослідження слід вибирати актуальну й одночасно мало розроблену тему. Така тема відкриває більше можливостей для прояву самостійності й виявлення творчих здібностей.

На стадії формулювання теми наукового студентського дослідження визначають її назву – змістовий заголовок, в якому має відображення наукова проблема в її характерних рисах, тому формулювання теми уточнює проблему, окреслює межі дослідження, конкретизує основний задум. Назву роботи формулюють за допомогою такого правила: в назві теми наукової роботи повинна бути відображено спрямованість (проблему) дослідження (мету або укрупнене завдання), галузь використання, об'єкт дослідження, предмет дослідження (рис.1.1).

Після вибору теми курсової чи кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти разом із науковим керівником складають графік її виконання і попередній план дослідження. У процесі роботи план доповнюється, уточнюється й передбачає ознайомлення з літературою з теми роботи та підготовку реферату. Для кваліфікаційної роботи обов'язково на цьо-

Рис. 1.1. Структура назви студентської наукової роботи

му етапі складаються *Завдання для виконання магістерської роботи* (Додаток А) та План-графік виконання магістерської роботи (Додаток Б).

1.3. Правила опрацювання літератури

Книги – це інструмент насадження мудрості
Я. А. Коменський

Студент, який займається науковим дослідженням, повинен регулярно, зібрано і цілеспрямовано працювати з науковою літературою. Для цього потрібно уміти відшукати її спочатку в каталогах бібліотеки.

Слово «каталог» означає перелік книг. Бібліотечні читацькі каталоги поділяються на: алфавітні, систематичні та предметні.

Алфавітний каталог містить список книг, розташованих в алфавітному порядку авторів або заголовків книг, якщо автори їх не позначені.

Систематичний каталог – це список книг із різних галузей знань у відповідності до змісту.

Предметний каталог складається з назв рослин, тварин, або інших предметних слів.

У процесі опрацювання наукової літератури використовують ряд прийомів:

1. Загальне ознайомлення з джерелом інформації.
2. Вибіркове читання матеріалів.
3. Конспектування, виписки.
4. Оформлення нової інформації на картках.

Останнім часом великої популярності набувають електронні каталоги (ЕК) – бібліотечні каталоги в машиночитаній формі, що працюють в реальному режимі часу і надаються в розпорядження читачів певної бібліотеки. Практично кожна велика бібліотека закладу вищої освіти має свій сайт та електронний каталог, за допомогою якого можна здійснити віддалений пошук необхідних літературних джерел для курсової та кваліфікаційної роботи. Такі каталоги значно скорочують час на пошук необхідної інформації, забезпечують пошук літературних джерел різними мовами за ключовими словами, прізвищем автора, назвою джерела, навчальною дисципліною, а також можуть надати доступ до повнотекстових матеріалів.

Під час підбору та опрацювання літературних джерел рекомендуємо скористатись можливостями сайту Наукової бібліотеки Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (<http://library.gnpu.edu.ua/>):

1) надає доступ до Інституційного репозитарію (електронного архіву для тривалого зберігання, накопичення та забезпечення довготривалого та надійного відкритого доступу до результатів наукових досліджень, що проводяться в установі);

2) надає доступ до баз даних Scopus та Web of Science через зовнішню IP-адресу університету;

3) забезпечує можливість роботи з електронним каталогом бібліотеки закладу.

Інформативним і корисним під час пошуку необхідної літератури є також сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua/>). На цьому сайті можна не тільки знайти необхідний перелік джерел, але й ознайомитись із сучасною періодикою (наявні повнотекстові ресурси) та перевірити правильність оформлення бібліографічного опису джерела.

ВАЖЛИВО! У списку літератури до курсової/кваліфікаційної роботи повинні переважати новітні видання (видані за останні 10 років). Цей список повинен містити не менше 10% літератури іноземними мовами.

1.4. Складання плану курсової та кваліфікаційної роботи

Плани – ніщо, планування – все.

Дуайт Д. Ейзенхауер

Перш ніж скласти план наукової роботи, студент має спланувати роботу та глибоко обміркувати тему: напрями дослідження, визначити етапи майбутньої роботи, їх послідовність і співвідношення між ними.

План – це логічна основа курсової (кваліфікаційної) роботи. Від того, яким він буде, залежатиме структура, логічний зв'язок розділів. План свідчить, як здобувач вищої освіти вивчив першоджерела і відібрав суттєве, головне. Правильно складений план свідчить про розуміння студентом змісту

теми курсової роботи. На консультації студент погоджує план із науковим керівником. Добре складений план – запорука успіхів подальшої роботи.

У кожному окремому випадку план має бути індивідуальним, але повинен відповідати загальним вимогам. Зразки планів курсових та кваліфікаційних робіт подаються в додатку В.

1.5. Структура курсової / кваліфікаційної роботи

In medias res

Hic sunt dracones

Курсова / кваліфікаційна робота повинна містити:

- титульний аркуш;
- зміст;
- вступ;
- основну частину (розділи та підрозділи);
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (у разі потреби).

Всі головні частини роботи слід розпочинати з нової сторінки.

Вимоги до змісту курсової / кваліфікаційної роботи

1. На титульній сторінці вказується міністерство, назва закладу вищої освіти, назва кафедри; прізвище, ім'я, по батькові студента; назва роботи; прізвище, ім'я, по батькові керівника; місто й рік виконання роботи (Додаток Г).

2. Зміст подається на початку курсової / кваліфікаційної роботи. Він містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів, пунктів (якщо вони є і мають заголовки), зокрема, вступу, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаної літератури та ін.

3. Вступ має розкрити сутність і стан наукової проблеми та її значущість, обґрунтування необхідності проведення дослідження. Основні складові вступу подаються без нумерації.

До них належать:

– **Актуальність теми** (обґрунтування доцільності роботи) – це важливість, суттєве значення, відповідність теми дослідження сучасним потребам освіти та перспективам її розвитку, практичним завданням. Вона характеризує співвідношення між тим, що з даної проблеми вже відомо і що досліджується здобувачем уперше, уточнюється, конкретизується, і свідчить про те, для якої галузі науки чи виробництва мають цінність результати дослідження. Актуальність та ступінь дослідженості проблеми розкривається шляхом стислого аналізу наукових доробок учених із даного питання і порівняння наявних розв’язків проблеми.

Висвітлення актуальності повинно бути небагатослівним. Достатньо в межах однієї-двох сторінок коротко викласти: 1) сутність проблеми дослідження; 2) соціальну значущість проблеми дослідження, вирішення якої має важливе соціально-культурне значення для забезпечення сталого розвитку в Україні; 3) значення для вирішення конкретних часткових питань, які сприяють якісним змінам у біологічній науці чи середній освіті; 4) доцільність роботи, її відмінність у порівнянні з відомими розв’язаннями проблеми.

Важливою складовою актуальності є формулювання **проблемної ситуації**, виклад її сутності, що відображає суперечність між **типовим станом** об’єкта дослідження в реальній суспільній практиці і **вимогами суспільства** до його більш ефективного функціонування.

– **У меті** розкривається те, що автор хоче визначити під час проведення досліджень: встановити залежності між чинниками; визначити зв’язки між явищами; розробити умови для усунення недоліків; розкрити можливості вдосконалення процесу; охарактеризувати обставини; простежити розвиток і т. ін. Мета формулюється, як правило, одним реченням.

– **Завдання** – це послідовні етапи дослідницької роботи, спрямовані на досягнення

поставленої мети. Завдання повинні розкривати, конкретизувати мету дослідження і в загальному підсумку мають бути адекватні цій меті.

– **Об’єкт досліджень** – це процес, сукупність взаємозв’язків різних аспектів науки, яка слугує джерелом інформації для дослідника, породжує проблемну ситуацію і обрана для вивчення.

– **Предмет досліджень** є частиною об’єкту, він обмежує рамки дослідження, це конкретні суттєві зв’язки, які будуть досліджуватися у межах об’єкта.

Об’єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об’єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. Саме на нього спрямована основна увага автора курсової / кваліфікаційної роботи, оскільки предмет дослідження визначає тему роботи, що зазначається на титульному аркуші як його назва.

– **Гіпотеза дослідження** (необов’язковий елемент вступу) – це припущення, яке є відповіддю на поставлену проблему наукового дослідження. Гіпотеза передбачає шляхи розв’язання основного питання і тому вона потребує перевірки. Під час проведення дослідження може перевірятись не одна, а декілька варіантів припущень (гіпотез). У таких випадках існує більша вірогідність одержання позитивних результатів.

– **Методи дослідження.** У курсовій / кваліфікаційній роботі подають перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої в роботі мети. Перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а коротко визначивши, що саме досліджувалось тим чи іншим методом. Це дасть змогу пересвідчитись у логічності та прийнятності вибору саме цих методів. Щоб отримати достовірні результати, рекомендується використовувати різноманітні методи. Під час проведення педагогічних досліджень частіше використовуються такі методи:

1) вивчення інформаційних джерел із проблеми дослідження: психолого-педагогічної та нормативної літератури (навчальних планів, програм, підручничкового фонду);

2) аналіз педагогічного досвіду;

3) теоретичні методи: індукція та дедукція, аналіз і синтез; порівняння; класифікація, абстрагування й систематизація; моделювання: наоч-

но-образні, вербальні, знакові (символічні) та математичні (перфокарти, графіки) та інші моделі;

4) емпіричні методи: педагогічне спостереження; опитування; інтерв'ювання; анкетування (письмова відповідь на запитання анкет); тестування; педагогічний експеримент, що має складну структуру та здійснюється за допомогою групи методів емпіричного пізнання.

За умовами проведення експерименти класифікують на *польові* та *лабораторні*, а за метою – на *констатувальні* (діагностичні, контрольні), *пошукові* та *формувальні*.

Польовий експеримент проводиться у звичайній, «природній» обстановці освітнього процесу.

Лабораторний експеримент здійснюється у суворо визначених і контрольованих умовах із відхиленням від вимог від традиційного освітнього процесу (змін можуть зазнати зміст дидактичного матеріалу, форми організації навчальної чи виховної роботи, методи роботи з учнями, робочий план, часові обмеження окремих етапів уроків та ін.).

Констатувальний експеримент має на меті вивчення педагогічного явища в умовах дії наявного складу факторів, тобто тих, які були до експерименту, тому його нерідко називають констатувальним або діагностичним зрізом даних про стан досліджуваного педагогічного явища.

Пошуковий експеримент має на меті провести «розвідку» для одержання певної інформації; використовується він рідко.

Формувальний експеримент проводиться з урахуванням результатів констатувального експерименту; і його мета полягає в тому, щоб довести, завдяки впливу яких факторів можна досягнути потрібних результатів освітнього процесу.

У практиці педагогічних досліджень використовують *паралельний експеримент*: обирають два по можливості однорідні вибірки досліджуваних (групи чи класи) – експериментальний і контрольний. В експериментальній

групі вводиться в дію активний фактор впливу, а в контрольній – освітній процес залишається незмінним, порівнюються одержані дані після формульовального етапу дослідження в експериментальній групі, перевіряється достовірність сформульованої гіпотези.

Рідше застосовується *лінійний педагогічний експеримент*, що полягає у залученні до формульовального етапу дослідження однієї групи респондентів, первинний стан якої діагностувався до початку дослідження. Отримані результати діагностування вважаються вихідними характеристиками для контролю. Далі застосовується формульовальний експеримент, що полягає відповідно до мети та завдань досліджень у створенні експериментальних умов навчання / виховання, наприклад, оновлюється зміст занять, запроваджуються нові методи навчання, змінюються форми організації освітнього процесу тощо. По закінченні формульовального етапу дослідження здійснюється повторне діагностування рівня розвитку досліджуваної характеристики респондентів та здійснюється його порівняння з вихідними даними, отриманими на етапі констатувального експерименту.

5) Методи кількісної обробки дослідницьких результатів: результати кількісного аналізу можуть бути виражені у відсотках, балах, узагальнені в таблицях, гістограмах, графіках. Щоб довести об'єктивність отриманих даних, визначають середню арифметичну величину, моду, медіану, середнє квадратичне відхилення та ін. Для порівняння однорідності вибірок під час проведення паралельного педагогічного експерименту використовують непараметричні та параметричні методи порівняння результатів дослідження. Для оцінки ступеня взаємозалежності двох явищ використовують методи встановлення кореляційних зв'язків.

– *Наукова новизна та практичне значення* одержаних результатів, де студент указує, які елементи новизни містить його робота та можливе практичне застосування результатів дослідження (вперше одержано, удосконалено, дістало подальшого розвитку).

Остаточне редагування вступу має здійснюватися після написання курсової/кваліфікаційної роботи повністю.

Основна частина роботи

У роботі може бути 2-3 розділи. За своєю назвою та змістом розділи повинні відображати завдання наукового дослідження. Кожен розділ розпо-

чинається з нової сторінки. Кожному розділу може передувати передмова з коротким описом обраного напрямку та обґрунтуванням застосованих методів досліджень. У кожному розділі формулюються висновки зі стислим викладом результатів, що дає змогу вивільнити загальні висновки від другорядних подробиць.

У розділах основної частини подають:

- огляд літератури за темою й вибір напрямків досліджень;
- місце, термін, матеріал і основні методи досліджень;
- експериментальну частину (і, якщо потрібно, спеціальні методи досліджень);
- статистичну обробку отриманих дослідних даних;
- аналіз і узагальнення результатів досліджень.

Розділи можуть поділятися на підрозділи, пункти й підпункти.

В огляді літератури окреслюють основні етапи розвитку наукової думки з даної проблеми, стисло, в аналітичному плані, критично висвітлюють роботи попередників, називають ті питання, що залишились невіршеними й визначають таким чином місце курсової / кваліфікаційної роботи у розв'язанні проблеми. Бажано закінчити огляд літератури коротким резюме стосовно необхідності проведення досліджень у цій галузі.

У другому розділі обґрунтовують вибір напряму досліджень, наводять методи вирішення задач і їх порівняльні оцінки, розробляють загальну методикау проведення досліджень. У цьому розділі вказується місце і час проведення спостережень і дослідів, характеризується матеріал, який узято для досліджень, детально описуються використані методи досліджень.

Дані про погодні умови під час проведення біологічних досліджень беруть у найближчій метеостанції. Частіше беруть такі показники: середня декадна температура та вологість повітря, опади впродовж вегетаційного періоду або за час проведення досліджень. Якщо потрібно, характеризують середовище мешкання тварин (грунт, вода, фітоценоз).

У наступних розділах із вичерпною повнотою, логічно й аргументовано викладають зміст і результати власних досліджень.

Спочатку детально описують дослід, спостереження. Його результати варто звести у таблиці, схеми, графіки тощо. Далі здійснюють аналіз отри-

маних результатів і порівнюють їх із результатами, одержаними іншими авторами. Потім аналізують інший дослід і так далі.

Студент повинен висвітлити те нове, що він вносить у розробку проблеми, дати оцінку достовірності одержаних результатів, порівняти їх із даними інших дослідників. Виклад матеріалу підпорядковують одній провідній ідеї, чітко визначеній автором.

Під час проведення досліджень із *методики біології* на основі аналізу психолого-педагогічної, методичної та нормативної літератури робиться висновок про ступінь висвітлення теми дослідження в літературних джерелах; за результатами констатувального експерименту аналізується рівень досягнень учнів із досліджуваного питання; розробляється й описується методика проведення формувального експерименту в школі; результати констатувального й формувального експериментів опрацьовуються за допомогою статистичних методів, узагальнюються у таблицях, за допомогою графіків, гістограм. Результати обох експериментів порівнюються, робиться висновок про ефективність розроблених автором методик.

У кваліфікаційних роботах здобувачів освітнього рівня «бакалавр» та «магістр» для перевірки підготовленості студентів до самостійної роботи щодо забезпечення безпечних і здорових умов праці, систематизації знань та закріплення навичок із питань охорони праці рекомендуємо включати окремий розділ (підрозділ) «Охорона праці» або розділ «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях» відповідно. Зміст розділу з охорони праці повинен повністю відповідати темі кваліфікаційної роботи і бути його складовою частиною, бути погодженими з науковим керівником роботи. Це передбачає у кінцевому результаті розробку відповідних конкретних питань з безпеки праці, виробничої санітарії, пожежної безпеки та захисту населення у контексті теми кваліфікаційної роботи.

Висновки

У висновках викладають найважливіші результати, одержані в роботі. Поряд із вступом висновки є найважливішою частиною роботи. Обов'язково у висновках необхідно наголосити на якісних та кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтувати достовірність результатів, викласти рекомендації щодо їх використання.

У висновках на 2-5 сторінках має бути викладено наступне:

- висновки, зроблені автором роботи у процесі дослідження теоретичної частини роботи;
- підсумки аналізу предмета дослідження;
- рекомендації щодо удосконалення предмета дослідження.

Добре, якщо висновок до кваліфікаційної роботи буде починатися з невеликого вступу за темою роботи (1 абзац). Висновки у мають бути короткими, лаконічними, але узагальнюючими суть проаналізованого питання. Копіювання частин тексту із вступу або основної частини роботи у висновок не допускається.

Формулювання висновків здійснюється у відповідності до завдань, що були окреслені у вступі роботи. У такому випадку доцільною буде фраза: *«У процесі виконання роботи її мета була досягнута, а завдання вирішені. В контексті розв'язання першого завдання у роботі були проаналізовані основні джерела з теми дослідження, що засвідчили...»*.

Висновки можуть бути створені у вигляді суцільного тексту або нумерованого списку, що відповідає завданням дослідження. У другому випадку, як правило, пишуть: *«У результаті проведеної роботи були зроблені наступні висновки...»*. А далі слідує нумерований список.

У висновку допускається короткий переказ роботи. При переказі змісту роботи можуть застосовуватися наступні фрази:

- *«У першому розділі роботи було проаналізовано теоретичні питання дослідження...»*.
- *«У другому розділі даної роботи було розглянуто основні шляхи..., серед яких...»*
- *«У третьому розділі даної роботи була схарактеризована методика формування..., що полягала у...»*

Якщо у вступі було визначено гіпотезу дослідження, то у висновку необхідно обов'язково вказати підтвердилася вона або була спростована. Наприклад: *«У результаті проведеної роботи гіпотеза підтвердилася, у результаті проведеного експериментального дослідження було встановлено, що рівень екологічної грамотності дітей зростає за умови...»*.

Завершити укладання краще загальним висновком за темою роботи, а також перспективами застосування розроблених рекомендацій в інших умовах або на інших предметах дослідження.

Наприклад: *«Проведене дослідження дозволило розробити наступні практичні рекомендації для вчителів біології, що спрямовані на підвищення екологічної грамотності учнів на уроках біології:*

1. ...
2. ...
3. ...»

У роботі також добре буде виглядати виділення перспектив дослідження теми роботи. Наприклад: *«Перспективи дослідження даної теми полягають у необхідності дослідження методів мотивації навчальної діяльності учнів на уроках біології, що сприятимуть підвищенню екологічної грамотності школярів шляхом підвищення їхньої пізнавальної активності та самостійності».*

Список використаних джерел

У список використаних джерел вносяться тільки ті, які згадуються в роботі. Список літератури слід розміщувати в алфавітному порядку відповідно до перших літер прізвищ авторів чи назв книг (без авторів) або у порядку згадування джерел у тексті за їх наскрізною нумерацією.

Бібліографічний опис списку використаних джерел у курсовій/кваліфікаційній роботі оформлюється здобувачем освіти з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел наводяться у додатку Д.

Додатки

За необхідністю до додатків доцільно включити допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття роботи:

- інструкції та методики, які були проведені в процесі виконання курсової / кваліфікаційної роботи;
- таблиці первинного обліку в спостереженнях або в досліді;
- статистична обробка дослідних даних;
- фрагменти конспектів уроків;

- наочність до уроків;
- фотографії, що підтверджують інформацію, зазначену у тексті роботи тощо.

Кожен додаток має свій заголовок і починається з нової сторінки, їх кількість не обмежується. Позначаються вони великими літерами української абетки (за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь), наприклад, «Додаток А».

1.6. Дотримання академічної доброчесності

Amicus Plato, sed magis amica veritas

Дотримання академічної доброчесності у Глухівському НПУ ім. О. Довженка регулюється Рекомендаціями для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи із забезпечення академічної доброчесності, затверджених Рішенням Національного Агентства із забезпечення якості вищої освіти від 29 жовтня 2019 року (протокол №11), Статутом Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Етичним кодексом Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Положенням про дотримання принципів академічної доброчесності в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка, затвердженим 11.06.2020 р. та Положенням про магістерську роботу, затвердженим 27.06.2019 р.

Положення про дотримання принципів академічної доброчесності в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка закріплює вимоги щодо академічної доброчесності учасників освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів і визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або

наукових (творчих) досягнень. Принципами запровадження академічної доброчесності в університеті є: законність; чесність; справедливість; відповідальність; прозорість; науковість; професіоналізм та компетентність; повага та взаємна довіра; відповідальність за порушення академічної доброчесності.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти у процесі виконання курсової/кваліфікаційної роботи передбачає:

- самостійне виконання поставлених завдань;
- посилення на джерела інформації під час використання запозичених ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм чинного законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Порушенням академічної доброчесності вважається:

- академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;
  - самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
  - фабрикація – вигадкування даних чи фактів, які використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
  - фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
  - обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної наукової, творчої діяльності чи організації дослідження; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;
  - хабарництво - надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

– необ’єктивне оцінювання - свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти;

– надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання;

– вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ’єктивного оцінювання результатів навчання.

Курсові та кваліфікаційні роботи підлягають перевірці на відповідність принципам академічної доброчесності.

Перевірка передбачає:

1) встановлення факту наявності академічного плагіату та самоплагіату за результатами комп’ютерної перевірки текстів за допомогою програмно-технічних засобів, із визначенням відсотку унікальності роботи. Для цього кафедра подає електронний варіант роботи для комп’ютерної перевірки на академічний плагіат до відповідного підрозділу Університету, Для кваліфікаційних робіт кафедра визначає зовнішніх рецензентів із числа професорсько-викладацького складу інших кафедр Університету, інших закладів вищої освіти чи провідних спеціалістів-практиків і направляє їм кваліфікаційні роботи студентів. Курсові роботи передаються на технічну перевірку на наявність текстових запозичень до навчального відділу Університету, а кваліфікаційні роботи – до Наукової бібліотеки Глухівського НПУ ім. О. Довженка;

2) подальший аналіз виявлених текстових збігів здійснюється експертами (відповідальними особами від кафедр та створеною на факультеті комісією), які обізнані як у технічних аспектах виявлення академічного плагіату, так і в сучасному стані предметної галузі досліджень із урахуванням як результатів роботи комп’ютерних програм, так і інших даних.

Якщо за результатами перевірки в роботі виявлено запозичення, які мають ознаки плагіату, або простежується навмисне спотворення тексту, що засвідчує спроби приховати запозичення без коректного посилання, завідувач кафедри та гарант програми долучаються до аналізу роботи і разом із відповідальною за перевірку особою складають акт перевірки, в якому зазначають його результати.

Курсова робота, в якій виявлено запозичення, що мають ознаки плагіату, не допускається до захисту та повертається студенту на доопрацювання.

Кваліфікаційна робота, в якій виявлено запозичення, що мають ознаки плагіату, не допускається до захисту. Студент підлягає відрахованню.

1.7. Вимоги до оформлення курсової / кваліфікаційної роботи

Vestis virum reddit

Робота виконується (пишеться чітким почерком або друкується) з використанням сторінки аркуша формату А4 (210×297 мм), що має поле зверху, знизу та лівого боку не менше 20 мм, з правого – не менше 10 мм. Обсяг курсової роботи 25–30 сторінок, бакалаврської – 60–80 сторінок, магістерської 80–100 сторінок. Робота друкується за допомогою комп'ютерної техніки з використанням текстового редактора Word: шрифт - Times New Roman, розмір шрифту - 14 pt через 1,5 міжрядкового інтервалу Курсова робота підшивається в папку, кваліфікаційна робота – переплітається.

Нумерація сторінок проставляється у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці. Титульний аркуш – перша сторінка курсової / кваліфікаційної роботи. Його включають до загальної нумерації сторінок, проте номер на ньому не ставиться.

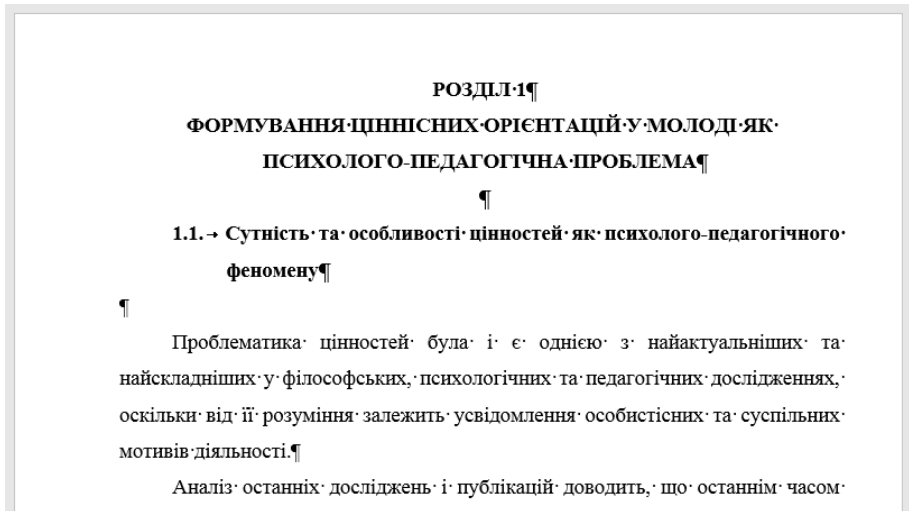
У тексті мають бути чітко виділені абзаци. Як правило, перше речення абзацу розпочинається з нового рядка з відступом 1,25-1,5 см.

Кожен розділ слід починати з нової сторінки, відстань між підрозділами, між заголовком і текстом має становити 1 рядок. Нумерація сторінок, розділів, підрозділів, пунктів і підпунктів, рисунків, таблиць подається арабськими цифрами, додатків – великими українськими літерами.

Такі структурні частини, як зміст, вступ, висновки, список використаних джерел, додатки не мають порядкового номера. Звертаємо увагу на те, що всі аркуші, на яких розміщені структурні одиниці курсової / кваліфікаційної роботи, нумерують звичайним чином. Не нумерують лише їхні заголовки, тобто не можна друкувати: «1. ВСТУП» або «6. ВИСНОВКИ».

Після номера розділу, наприклад, РОЗДІЛ 2, крапку не ставлять, а з нового рядка друкують заголовок розділу. Якщо вказується номер під-розділу, то ставиться крапка і далі йде його назва: 1.1. Назва (рис.1.1.).

Рис. 1.1. Приклад оформлення заголовків розділів та підрозділів кваліфікаційної роботи

Таблиці, рисунки (ілюстрації) подаються безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше або на наступній сторінці: Рис. 2.3 або Таблиця 1.2, що означає третій рисунок другого розділу або друга таблиця першого розділу.

Позначка Таблиця 1.2 ставиться у правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці, який розміщується над таблицею. Позначка Рис. 1.2, назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією.

Заголовки граф у таблиці слід починати з великої літери, підзаголовки – із малих, якщо вони є продовженням заголовків та з великих, якщо вони є окремими реченнями. При переносі частини таблиці на інший аркуш слово «Таблиця», номер її і назву вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовження табл.» і вказують номер таблиці, наприклад: «Продовження табл. 1.2.» (рис.1.2., 1.3., 1.4)

**ОСОБЛИВОСТІ ПОТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ЦІННОСТІ» РІЗНИМИ
ДОСЛІДНИКАМИ**

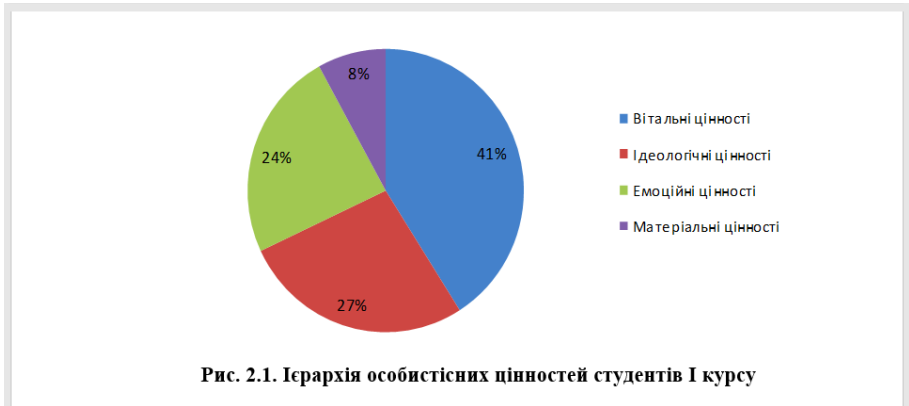
Науковець, що дав визначення поняттю «цінностей»	Визначення поняття
П. Менцер	цінність — це те, що почуття людини диктує визнати важливішим над усім, і до чого можна прагнути, ставитися з повагою та визнанням.
М. Головатий	цінності — це певні ідеї, погляди за допомогою яких люди задовольняють свої потреби та інтереси.
М. Рокіч	цінності як стійке переконання в тому, що певний спосіб поведінки чи кінцева мета існування має потенційне значення з особистого погляду, на відміну від протилежного чи зворотного способу поведінки або кінцевої мети існування.
М. Шелер	цінність є феноменом, що самопроявляється в акті «емоційної інтуїції».
Г. Олпорт	цінності — це деякий особистісний смисл. Дитина усвідомлює цінність кожного разу, коли смисл для неї

Рис. 1.2. Приклад оформлення таблиці

Продовження табл. 1.2

Цінності	Інтереси (цілі)	Зміст управлінської діяльності
Соціально-економічні	Інновації та інфраструктура	Побудова стійкої інфраструктури й сприяння сталому розвитку індустріалізації та впровадженню інновацій. Модернізація інфраструктури та модифікація промисловості. Активізація впровадження наукових досліджень, модернізація технологічної спроможності секторів промисловості в усіх країнах.
	Розвиток міст	Сприяння інтегрованості, безпеці, пристосованості до умов, що змінюються, та сталості міст. Посилення захисту та охорони світового культурного, природного надбання. Підтримка позитивних економічних, соціальних та екологічних зв'язків між містами, передмістями й сільськими місцевостями.
	Відповідальність	Упровадження принципів сталого споживання та виробництва продукції. Заохочення компаній до

Рис. 1.3. Приклад оформлення переносу таблиці на наступну сторінку

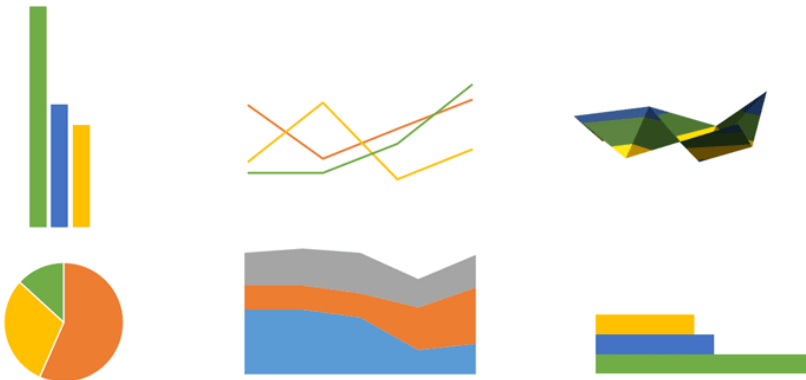

Рис. 2.1. Ієрархія особистісних цінностей студентів I курсу

Рис. 1.4. Приклад оформлення рисунка

Під час написання роботи потрібно давати посилання на літературні джерела, з яких запозичені матеріали. Оформлення посилання в тексті: [3, с. 63] – означає, що це третє джерело в бібліографії, його сторінка – 63. Якщо посилатися на декілька видань, то вказується їх порядкові номери у списку через крапку з комою, наприклад: [5; 7; 10; 23].

При посиланні на ілюстрацію вказують «на рис. 1.2», на таблицю – «у табл. 1.3». Якщо декілька посилань на одну таблицю, то слово «дивись» скорочують – «див. табл. 1.2».

ЗАХИСТ КУРСОВИХ / КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

*І все на світі треба пережити,
бо кожен фініш — це по суті старт.
І наперед не треба ворожити,
і за минулим плакати не варт...*

Л.Костенко

2.1. Попередній захист роботи

Курсові роботи, що успішно пройшли перевірку на дотримання принципів академічної доброчесності, захищають на кафедрі перед комісією, що складається з не менш як трьох членів кафедри. Комісія створюється завідувачем кафедри. Захисти курсових робіт відбуваються не пізніше, ніж за 10 днів до початку сесії.

Кваліфікаційні роботи проходять процедуру попереднього захисту на кафедрі та основного захисту перед Атестаційною екзаменаційною комісією.

Попередньому захисту кваліфікаційних робіт передують їх рецензування й ознайомлення з ними викладачів і студентів. Попередній захист відбувається за місяць до захисту самої роботи з метою виявлення недоліків, доопрацювання роботи із врахуванням порад науково-педагогічних працівників та для підготовки власне до самого захисту.

Для попереднього захисту роботи студент має підготувати доповідь та презентацію, в яких висвітлюються основні результати дослідження. Орієнтовна тривалість доповіді – 10 хвилин.

На основі попереднього захисту кваліфікаційної роботи кафедрою приймається рішення про рекомендацію цієї роботи до офіційного захисту. Завершена й підписана студентом робота разом з відгуком наукового керівника в установленій кафедрою термін подається на кафедру та реєструється в спеціальному журналі.

Для кваліфікаційних робіт кафедра визначає зовнішніх рецензентів із числа професорсько-викладацького складу інших кафедр університету,

інших вищих навчальних закладів чи провідних спеціалістів-практиків і направляє їм магістерські роботи (для бакалаврської роботи – один рецензент, для магістерської – 2).

Кваліфікаційна робота подається на розгляд Атестаційної екзаменаційної комісії за десять днів до захисту після попереднього обговорення і прийняття відповідної рекомендації на засіданні кафедри.

Після прийняття рішення про допуск бакалаврських та магістерських робіт до захисту вивіщується оголошення з повідомленням про дату проведення відкритого засідання Державної екзаменаційної комісії із зазначенням прізвищ студентів, їхніх наукових керівників та тем магістерських робіт, що захищатимуться.

Протягом тижня перед захистом бакалаврських та магістерських робіт з ними можуть ознайомитися на відповідних кафедрах усі бажаючі.

Зміст рецензій доводиться до здобувачів за сім днів до захисту.

Внесення змін до роботи після отримання рецензії не допускається.

2.2. Порядок захисту курсових та кваліфікаційних робіт

Не стверджуйте нічого, що неспроможні довести

Захист курсових робіт відбувається відповідно до встановлених деканом строків (не пізніше, ніж за 10 днів до початку сесії) у присутності комісії.

Офіційний захист кваліфікаційної роботи відбувається відкрито у присутності членів Атестаційної екзаменаційної комісії, викладачів та студентів відповідно до затвердженого розкладу державної атестації.

Державній екзаменаційній комісії подаються такі документи:

- а) список здобувачів, що захищають кваліфікаційну роботу;
- б) бланки протоколів засідання комісії;

- в) примірник кваліфікаційної роботи;
- г) відгук наукового керівника про кваліфікаційну роботу;
- г) рецензії на кваліфікаційну роботу спеціалістів відповідної кваліфікації (2 рецензії для робіт на здобуття ОР «магістр», 1 рецензія для робіт на здобуття ОР «бакалавр»);
- д) ілюстративний матеріал (плакати, макети, таблиці, електронні презентації тощо);
- е) зведена відомість про виконання здобувачами освітньої програми та навчального плану і отримані ним оцінки з теоретичних дисциплін, практик, державних екзаменів;

є) завдання на кваліфікаційну роботу;

є) інші матеріали (публікації, акти про запровадження тощо), які підтверджують ефективність навчальної і дослідницької роботи здобувачів освіти.

На захист однієї кваліфікаційної роботи відводиться до 45 хвилин.

Порядок захисту кваліфікаційної роботи передбачає:

- а) представлення здобувача та поданих документів;
- б) виступ здобувача з питань кваліфікаційної роботи (до 15 хвилин);
- в) відповіді здобувача на запитання членів ДЕК і присутніх;
- г) виступ наукового керівника або представлення його відгуку;
- д) зачитування рецензій на роботу;
- е) наукова дискусія з кваліфікаційної роботи;
- є) прийняття ухвали ДЕК про результати захисту шляхом відкритого голосування.

Підготовка студента до захисту роботи складається з таких етапів:

- 1.Робота над текстом доповіді.
- 2.Оформлення презентації для доповіді.
- 3.Підготовка відповідей на зауваження рецензента.

4.Репетиція до захисту в аудиторії, де буде проводитись захист (перевірка готовності використання мультимедійного обладнання, наявності допоміжних засобів демонстрування ілюстративних матеріалів).

На захист курсової роботи студенту відводиться до 10 хвилин, для захисту кваліфікаційної – не більше 15 хвилин. Тому текст доповіді повинен включати тільки саму суть дослідження, теоретичне й практичне значення нового наукового результату. У доповіді не слід багато уваги звертати на історію питання, детально аналізувати літературні джерела. Усе це потрібно висвітлювати стисло, логічно й виразно, щоб усім присутнім було зрозумілим, як здобувач освіти уявляє собі вирішення наукової теми. Основну ж увагу в доповіді потрібно звернути на власні експериментальні дані. Важливо показати, наскільки схожі результати автора з літературними даними. Якщо ж є розбіжність, їх обов'язково обґрунтувати й пояснити.

Під час складання доповіді слід звернути особливу увагу на якість викладання одержаних результатів. Мова доповідача повинна бути виразною, граматично правильною, впевненою. Лише ці якості зроблять її зрозумілою й переконливою.

Доповідь має бути науково обґрунтованою і достатньо аргументованою. Тільки тоді вона буде зрозумілою широкій аудиторії.

Студент-доповідач повинен враховувати й такі питання, як вибір одягу, постави під час виступу з доповіддю, а також жестів, манер та інших форм поведінки. Елегантність, акуратність і зібраність сприяють приємному враженню слухачів і приваблюють їх до себе.

Доповідачу потрібно проявити скромність в оцінці своїх наукових результатів, під час захисту вести себе коректно по відношенню до всіх, хто виступає або задає питання. Дискусію потрібно вести на науковій основі.

Дуже важливою є підготовка ілюстративного матеріалу доповіді. Слід добре продумати, які засоби (мультимедійні презентації, таблиці, схеми, натуральні об'єкти, колекції та ін.) можуть сприяти якості доповіді.

Доповідь можна читати з написаного тексту, однак краще розповідати. Це дає можливість показати, наскільки ґрунтовно доповідач опанував свій матеріал. Буває, що студент хвилюється. У такому випадку можна перші кілька речень зачитати, а потім розповідати про одержані результати, використовувати окремі цифри на таблицях, криві на графіках тощо. У кінці доповіді здобувач освіти зачитує висновки й пропозиції.

В умовах дистанційного навчання захисти курсових/кваліфікаційних робіт можуть відбуватися в онлайн режимі з використанням сервісів для проведення онлайн-конференцій ZOOM, Google Meet, Skype та ін. Для цього заздалегідь під час оприлюднення оголошення про захист робіт надається лінк (посилання) на відеоконференцію із захисту. Захист супроводжується демонстрацією екрану здобувача, на якому відображається презентація роботи. Доповідь-виступ здобувача про результати роботи може бути здійснений в асинхронному режимі: за умов обмеженого доступу до мережі Інтернет здобувач може надіслати до комісії відео своєї доповіді. Проте такий етап захисту студентської наукової роботи, як відповіді на запитання, обов'язково має відбуватися в синхронному режимі.

Обговорення результатів захисту та виставлення оцінок проводиться на відкритому засіданні АК після завершення захисту всіх робіт, запланованих на це засідання.

Результати захисту оцінюються згідно з критеріями оцінювання кваліфікаційних робіт:

- за національною чотирьохбальною системою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»),
- за шкалою ЄКТС (A, B, C, D, E, FX, F),
- за стобальною системою університету (1-100 балів).

Рішення приймається більшістю голосів членів комісії, які беруть участь у засіданні, і оголошуються випускникам у день захисту. При рівній кількості голосів «за» і «проти» голос голови комісії є вирішальним.

Здобувач має право подати апеляцію щодо рішення комісії за результатами захисту кваліфікаційної роботи тільки в день захисту.

Після завершення роботи комісії по захисту кваліфікаційних робіт секретар виставляє оцінки в індивідуальні навчальні плани студентів і на титульному аркуші магістерської роботи, де всі члени комісії ставлять свої підписи.

Після захисту кваліфікаційні роботи та їх електронні варіанти зберігаються в бібліотеці Університету протягом п'яти років в умовах, які унеможливають їх ушкодження або втрату.

2.3. Оцінювання курсової / кваліфікаційної роботи

Критерії оцінювання навчальних досягнень реалізуються в нормах оцінок, які встановлюють чітке співвідношення між вимогами до знань, умінь і навичок, які оцінюються, та показником оцінки в балах.

Критерії оцінки курсових / кваліфікаційних робіт:

- відповідність змісту роботи обраній темі;
- правильність визначення мети, завдань, предмета дослідження;
- ступінь розкриття теоретичних аспектів проблеми, обраної для дослідження;
- взаємозв'язок теоретичного і практичного матеріалу в роботі;
- повнота викладу науково-дослідної роботи;
- наявність статистичного опрацювання отриманих результатів;
- наочність та якість ілюстративного матеріалу роботи;
- чіткість та аргументованість висновків;
- повнота списку літературних джерел;
- дотримання вимог до оформлення роботи;
- відповідність обсягу роботи встановленим вимогам;
- відповідність вимогам щодо посилань на літературні джерела;
- відповідність вимогам оформлення переліку літератури;
- своєчасність виконання роботи;
- уміння викласти основні положення під час захисту роботи;
- якість відповідей на запитання під час захисту роботи;
- участь у наукових семінарах та конференціях із доповідями за темою роботи;
- опублікування одержаних результатів.

Оцінка за роботу оголошується всім присутнім після її захисту.

Після публічного захисту курсової або кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти отримує оцінку, яка заноситься до екзаменаційної відомості й індивідуального плану студента. Усі дані подаються до деканату.

Максимальна сума балів за кваліфікаційну роботу ставиться у випадку, коли мають місце одночасно такі ознаки роботи:

- зміст роботи повністю відповідає обраній темі та затвердженому плану (включаючи подальші зміни, погоджені з науковим керівником);
- чітко сформульовані актуальність дослідження, предмет та об'єкт, мета та завдання дослідження;
- текст роботи свідчить про повне вирішення завдань дослідження на високому теоретичному та науково-практичному рівні, висновки та пропозиції роботи мають реальний характер, мають теоретичне та практичне значення, є оригінальними та носять характер наукової новизни;
- теоретична частина роботи базується на ґрунтовному огляді актуальної літератури, в тому числі як вітчизняних так і провідних зарубіжних науковців із урахуванням останніх тенденцій, що висвітлені у періодичних виданнях, звітах науково-дослідницьких організацій, урядових установ, міжнародних організацій тощо;
- практична частина роботи базується на матеріалі, що робить практичні висновки та пропозиції роботи достовірними, тобто за достатній для ефективного дослідження період та за репрезентативною вибіркою досліджуваних явищ та процесів;
- теоретичний та практичний матеріали роботи взаємопов'язані та дають підстави робити цілісні аргументовані висновки;
- ілюстративний матеріал є якісним та наочним;
- стиль роботи є науково-дослідним, лаконічним та орфографічно правильним;
- дослідження проведене студентом самостійно;
- методологічний та діагностичний апарат роботи є широким та адекватним меті та завданням дослідження;

- обсяг роботи відповідає встановленим вимогам (немає відхилень більше ніж на 10 %);
- наявності у необхідній послідовності всіх структурних частин роботи (титального аркушу, змісту, вступу, тексту розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків);
- якщо робота виконана на білих аркушах А4 з одного боку, текстова частина надрукована шрифтом Times New Roman розміром 14 пунктів із міжрядковим інтервалом 1,5;
- повністю дотримані вимоги щодо правильного оформлення ілюстративних матеріалів (таблиць та рисунків) та додатків;
- робота в цілому виконана охайно, без помітних підчисток, виправлень та не містить слідів пом'ятості та інших ознак, що погіршують зовнішній вигляд.

Кількість балів за кваліфікаційну роботу зменшується у випадку:

- немає чітко сформульованих теоретичних висновків та оцінок за результатами дослідження;
- немає чітко сформульованих практичних пропозицій за результатами дослідження;
- робота містить структурні підрозділи, що не відповідають темі роботи;
- фактичний об'єкт дослідження не дозволяє вважати висновки та пропозиції достатньо обґрунтованими та реальними (досліджується замалий об'єкт дослідження та/або за занадто короткий період часу);
- теоретичний розділ має виражений компілятивний характер;
- практичний розділ роботи носить описовий характер без наукового аналізу стану справ на широкому фактичному матеріалі;
- добір інформаційних матеріалів не завжди обґрунтований (відсутні або значно обмежені посилання на джерела, що видані протягом останніх 10 років);
- у доказовій базі висновків та пропозицій неврахований зарубіжний досвід;
- висновки та пропозиції роботи є по суті незначними, помилковими чи застарілими;

- структура роботи суттєво відрізняється від рекомендованої без чіткої аргументації в тексті роботи на користь такого вибору;
- обсяг роботи більше ніж на 20 % відхиляється від встановлених вимог;
- наявності таблиць або рисунків, що не мають назв;
- наявності посилань на джерела, що є відсутніми у переліку літератури, або наявності джерел у списку, на які відсутні посилання;
- відсутності додатків до роботи (коли у тексті роботи не наведені переконливі аргументи доцільності відсутності додатків);
- помилок у оформленні списку літератури (послідовність переліку джерел, відсутність прізвищ автора та/чи назви статті, перекручене прізвище автора тощо);
- у роботі недотримані вимоги щодо її оформлення (відсутні інтервали, некоректні поля, відсутні посилання на таблиці та рисунки, у рисунку або таблиці відсутні одиниці виміру тощо).

Я зробив усе, що міг; хай хто може, зробить краще.

Овідій

Заохочення

Кращі курсові або кваліфікаційні роботи, які захищені на кафедрі, можуть бути подані на конкурс студентських робіт або рекомендовані до участі у науковій конференції. Студенти, які проявили здібності до наукової роботи, можуть бути рекомендовані до навчання в магістратурі або аспірантурі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вимоги до написання та захисту курсових робіт : навч.- метод. посіб. / упоряд. Б. С. Кришук, О. М. Севастьянова. Хмельницький : ХГПА, 2011. 53 с.
2. Вимоги до оформлення дисертації: наказ Міністерства освіти і науки України 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки від 31.05.2019 № 759).
3. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.
4. ДСТУ 3017:2015. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять [Текст]. На заміну ДСТУ 3017-95; чинний від 2016-07-01. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. IV, 38 с. (Інформація та документація).
5. ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання Загальні положення та правила складання. [Чинний від 2016-07-01]. Вид. офіц. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 20 с. (Інформація та документація).
6. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
7. Зінченко В. П., Харламенко В. Б., Коренева І. М. Навчально-дослідна робота у вищих педагогічних навчальних закладах: Навчально-методичний посібник. Глухів: РВВ ГДПУ, 2006. 23 с.
8. Методичні рекомендації з написання та оформлення дипломних робіт (проектів) студентами Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка / уклад. Л. М. Воевідко, В. В. Кобильник; наук. ред. С. А. Копилов. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. 48 с.
9. Шейко В. М., Кушнарченко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Підручник. Київ, 2003. 295 с.

Додаток А
Завдання для виконання магістерської роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____
(науковий ступінь, учене звання)

_____
(підпис) (ініціали, прізвище)

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ
для виконання магістерської роботи

Здобувачеві _____
(прізвище, ім'я, по батькові, спеціальність, освітня програма)

Науковий керівник _____

_____
(прізвище, ім'я, по батькові)

_____
(науковий ступінь, учене звання, посада)

1. Тема _____

2. Термін подання здобувачем виконаної роботи «__» _____ 20__ р.

3. Перелік основних джерел за темою дослідження, матеріалів практики (вихідні дані) _____

---

4. Зміст магістерської роботи (перелік питань, що підлягають розробці)

---

5. Орієнтовний перелік графічного матеріалу (таблиці, графіки, діаграми, слайди тощо)

---

6. Консультанти з роботи (із визначенням консультантів з окремого питання теми)

Науковий керівник

_____

(підпис)

Завдання отримав

«__» _____ 20__ р.

_____

(підпис здобувача)

Додаток Б
План-графік виконання магістерської роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра _____

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____
(науковий ступінь, учене звання)

_____
(підпис) (ініціали, прізвище)

«__» _____ 20__ р.

ПЛАН-ГРАФІК
виконання магістерської роботи

Тема: _____

Здобувач _____
(прізвище, ім'я, по батькові, спеціальність, освітня програма)

№№ з/п	Розділи, підрозділи та їх зміст	Термін виконання	Відмітка наукового керівника про виконання

Додаток В

Зразки планів курсових та кваліфікаційних робіт

План курсової роботи з методики навчання біології на тему: «ТЕХНОЛОГІЯ ЕВРИСТИЧНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ УЧНІВ З БІОЛОГІЇ»

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЯК СКЛАДОВА ДІАГНОСТУВАННЯ ЯКОСТІ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ.

- 1.1. Історія виникнення та розвитку оцінювання навчальних досягнень.
- 1.2. Контроль результатів навчальної діяльності, його функції, рівні і критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з біології.
- 1.3. Форми та види контролю навчальних досягнень учнів.

РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЯ ЕВРИСТИЧНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ З БІОЛОГІЇ.

- 2.1. Принципи дидактичної евристики, як основи організації цілісного процесу евристичного навчання.
- 2.2. Система евристичних завдань трьох типів: когнітивних, креативних, оргдіяльнісних, як засіб контролю знань.
- 2.3. Експериментальне дослідження ефективності застосування системи евристичних завдань як засобу визначення рівня навчальних досягнень учнів.

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

**План курсової роботи з біології на тему:
«ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМНОЇ АЛЕЛОПАТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ РОСЛИН»**

ВСТУП

**РОЗДІЛ 1. ФІТОЦЕНОТИЧНА СУМІСНІСТЬ РОСЛИН ЯК
АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА.**

- 1.1. Кореневі виділення рослин як важливий чинник взаємного алелопатичного впливу рослин .
- 1.2. Історія дослідження алелопатичної взаємодії рослин.
- 1.3. Взаємна алелопатична активність сільськогосподарських та декоративних рослин .

**РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМНОЇ АЛЕЛОПАТИЧНОЇ
АКТИВНОСТІ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИН.**

- 2.1. Вибір методики дослідження взаємної алелопатичної активності рослин та опис матеріалів.
- 2.2. Дослідження взаємної алелопатії поширених сільськогосподарських культур в лабораторних умовах.
- 2.3. Обробка та інтерпретація результатів дослідження.

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

**План бакалаврської роботи на тему:
«ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ
ЗАСОБАМИ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ»**

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У МОЛОДІ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

- 1.1. Сутність та особливості цінностей як психолого-педагогічного феномену
- 1.2. Цінності суспільства сталого розвитку як орієнтири виховання у ЗВО
- 1.3. Шляхи формування ціннісних орієнтацій молоді
- 1.4. Роль студентського самоврядування у формуванні особистості майбутнього фахівця

РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У СТУДЕНТІВ ПЕРШИХ-ДРУГИХ КУРСІВ

- 2.1. Організація та методика проведення дослідження: обґрунтування та опис
- 2.2. Аналіз результатів дослідження, визначення системи ціннісних орієнтацій студентів 1-2 курсів
- 2.3. Методика розвитку ціннісних орієнтацій сталого розвитку у студентської молоді засобами студентського самоврядування
- 2.4. Аналіз ефективності системи виховної роботи самоврядування з формування цінностей сталого розвитку у студентів 1-2 курсів

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЖДЕРЕЛ

ДОДАТКИ

Додаток Г
Зразок оформлення титульного аркуша
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра _____

КУРСОВА РОБОТА

Тема: _____

Виконав:

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (спеціальність, освітня програма)

Науковий керівник:

_____ (науковий ступінь, учене звання, посада)

_____ (ініціали, прізвище)

Допущено до захисту

«__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

Дата захисту: «__» _____ 20__ р.

Оцінка _____

Підписи членів комісії:

_____
_____
_____

Глухів 20__ р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра _____

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Тема: _____

Виконав:

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (спеціальність, освітня програма)

Науковий керівник:

_____ (науковий ступінь, учене звання, посада)

_____ (ініціали, прізвище)

Допущено до захисту
«__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

Дата захисту: «__» _____ 20__ р.

Оцінка _____

Підписи членів ЕК:

_____
_____
_____

Глухів 20__ р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра _____

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Тема: _____

Виконав:

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (спеціальність, освітня програма)

Науковий керівник:

_____ (науковий ступінь, учене звання, посада)

_____ (ініціали, прізвище)

Допущено до захисту

«__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

Дата захисту: «__» _____ 20__ р.

Оцінка _____

Підписи членів ЕК:

_____
_____
_____

Глухів 20__ р.

Додаток В

Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел, який наводять у курсовій (кваліфікаційній) роботі відповідно до Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015. **Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ, 2016. 16 с. (Інформація та документація)**

КНИГИ

Однотомні видання

Один автор

Федорова Л.Д. З історії пам'яткоохоронної та музейної справи у Наддніпрянській Україні. 1870-ті – 1910-ті рр. Київ, 2013. 373 с.

Два і більше авторів

Zhovinsky E.Ya., Kryuchenko N.O., Paparyha P.S. Geochemistry of Environmental Objects of the Carpathian Biosphere Reserve. Kyiv, 2013. 100 p.

Людський розвиток в Україні: трансформація рівня життя та регіональні диспропорції: у 2-х т.: кол. моногр. Київ, 2012. 436 с.

Без автора

Збірники Софія Київська: Візантія. Русь. Україна. Вип. II. Київ, 2012. 464 с.

Матеріали конференцій, з'їздів, тези доповідей

Физика импульсных разрядов в конденсированных средах. Материалы XVI Международной научной конференции (19—22 авг. 2013, г. Николаев). Николаев, 2013. 253 с.

Багатотомні видання

Енциклопедія історії України: у 10 т. Київ: Наук. думка, 2013. Т. 10. 784 с.

ІНШІ ВИДАННЯ

Каталоги

Національна академія наук України. Анотований каталог книжкових видань 2008 року Київ: Академперіодика, 2009. 444 с.

Препринти

Панасюк М.І., Скорбун А.Д., Сплошной Б.М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль: Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС; 06-1).

Авторські свідоцтва

А.с. 1007970 СССР, МКИЗ В 25 J 15/00. Устройство для захвата неориентированных деталей типа валов / В.С. Ваулин, В.Г. Кемайкин (СССР). № 3360585/25- 08 ; заявл. 23.11.81 ; опубл. 30.03.83, Бюл. № 12.

Патенти

Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G 21H3/00. № 200701472 ; заявл. 12.02.07 ; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.

Автореферати дисертацій

Старовойт С.В. Видавнича діяльність Національної академії наук України у 1918—1933 рр. : автореф. дис. ... канд. іст. наук. Київ, 2003. 20 с.

Стандарти

ДСТУ 3017-95. Видання. Основні види. Терміни та визначення. Київ, 1995. 47 с.

Рецензія

Касьянов Г. Глобальна еволюція людства: культурно-цивілізаційний вимір. Вісн. Кн. палати. 2001. № 12. С. 14—15. Рец. на кн.: Шейко В. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець XIX — початок XX ст.): монографія: у 2 т. Харків, 2001. Т. 1. 520 с. ; т. 2. 400 с.

ЧАСТИНА ВИДАННЯ

Стаття із журналу, збірника, розділ книги

Незалежно від кількості авторів у позатекстовому переліку бібліографічних посилань (списку літератури)

Яцків Я.С., Радченко А.І. Про ефективність видання наукових журналів в Україні. Вісн. НАН України. 2012. № 6. С. 62—67.

Назарчук З.Т. Дифракция E-поляризованных электромагнитных волн на цилиндрическом экране с сечением в виде ломаной кривой. Волны и дифракция. Тбилиси, 1985. Кн. 1. С. 507—511.

Скальський В.Р. Становлення методу акустичної емісії в установах Західного наукового центру. Теорія і практика раціон. проектування, виготовлення і експлуатації машинобуд. конструкцій: Праці 2 міжнар. наук.-техн. конф. (Львів, 11—13 лист. 2010). Львів, 2010. С. 9—10.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ ВІДДАЛЕНОГО ДОСТУПУ

Відповідно до п. 7.4 вказаного стандарту, «Бібліографічне посилання складають як на електронні ресурси загалом (електронні документи, бази даних, портали чи сайти, веб-сторінки, форуми тощо), так і на їхні складники (розділи та частини електронних документів, порталів чи сайтів; публікації в електронних серіальних документах, повідомлення на форумах тощо) згідно з загальними правилами...»

При цьому в п. 7.4.4.3.3 зазначено, що: «Довгу електронну адресу можна переносити на наступний рядок. У цьому разі останнім у першому рядку має бути знак «навскісна риска» («/»).

Опис ресурсу загалом

Наукові публікації і видавнича діяльність НАН України. Київ, 2007. URL: <http://www.nas.gov.ua/publications> (дата звернення: 19.03.2014).

Опис частини електронного ресурсу у позатекстовому переліку бібліографічних посилань (списку літератури)

Garfield E. More on the ethics of scientific publication: abuses of authorship attribution and citation amnesia undermine the reward system of science. Essays of an information scientist. URL: <http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/v5p621y1981-82.pdf> (Last accessed: 16.04.2013).

Науково-практичне видання

І. Коренева, В. Самілик, А. Кмець

**ОРГАНІЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОЇ
НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:
ПОРАДИ ТА ВИМОГИ ДО КУРСОВИХ
ТА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ**

Методичні рекомендації

Підписано до друку 18.01.2021 р. Обл.-вид. арк. 2.21. Ум. друк. арк. 3,02.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк. офсетний. Наклад 300 прим. Зам. №364.

Вініченко М.Д. 40022, Україна, м. Суми, вул. Бельгійська, 9/10.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 2314 від 14 жовтня 2005 року.